

Θουκυδίδης

Ο **Θουκυδίδης** (περίπου 460 -398 π.Χ.) ήταν αρχαίος Έλληνας στρατηγός και ιστορικός, παγκοσμίως γνωστός για τη συγγραφή της Ιστορίας του Πελοποννησιακού Πολέμου. Πρόκειται για ένα κλασικό ιστορικό έργο, το πρώτο στο είδος του, που αφηγείται τα γεγονότα του πολέμου μεταξύ της Αθήνας και της Σπάρτης (Πελοποννησιακός Πόλεμος, 431 - 404 π.Χ.).

Η ζωή του

«Καί ἐπέπεσε πολλά και χαλεπά κατά στάσιν ταῖς πόλεσιν, γιγνόμενα μὲν καί ἀεὶ ἐσόμενα, ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων».

Θουκυδίδης, Ιστορία 3.2

Οι πληροφορίες που σώζονται για τη ζωή και τη δράση του είναι πενιχρές και προέρχονται είτε από αναφορές του ίδιου του συγγραφέα μέσα στο έργο του είτε από άλλες, μεταγενέστερες πηγές, ιδιαίτερα από τους λεγόμενους *Βίους* (κυρίως από αυτόν που έγραψε ο Αιμιανός Μαρκελλίνος) και από το άρθρο στο λεξικό της Σούδας. Πατέρας του ήταν ο Όλορος, όνομα το οποίο επίσης ανήκε σε πολλούς βασιλείς της Θράκης. Ήταν ιδιοκτήτης χρυσορυχείων στην παράκτια περιοχή της Θράκης απέναντι από τη Θάσο. Γεννημένος στον Άλιμο, ο Θουκυδίδης είχε συγγενικούς δεσμούς με τον Αθηναίο πολιτικό και στρατηγό Μιλτιάδη και το γιο του Κίμωνα. Η συγγένεια αυτή τον έφερε σε επαφή με τους ανθρώπους που διαμόρφωσαν την ιστορία της περιόδου για την οποία έγραψε.

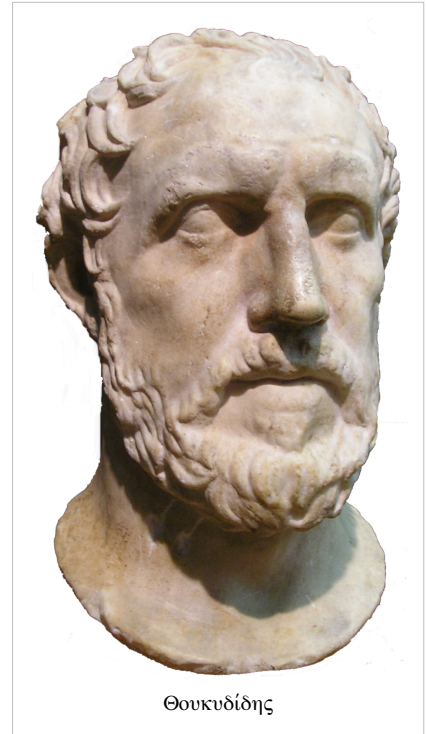
Ο Θουκυδίδης ήταν περίπου 25-30 ετών στην αρχή του Πελοποννησιακού Πολέμου (431 π.Χ.). Αρρώστησε και ο ίδιος κατά τον λοιμό που έπληξε την Αθήνα μεταξύ 430 και 427 π.Χ. εξοντώνοντας το ένα τέταρτο του πληθυσμού της, μεταξύ αυτών και τον Περικλή.

Το 424 π.Χ. εκλέχθηκε στρατηγός και ανέλαβε τη διοίκηση 7 πλοίων που αγκυροβολούσαν στη Θάσο, πιθανότατα λόγω των διασυνδέσεών του στην περιοχή. Κατά το χειμώνα του 424/3 π.Χ. ο Σπαρτιάτης στρατηγός Βρασίδας επιτέθηκε στην Αμφίπολη, μια παραλιακή πόλη της Μακεδονίας στα δυτικά της Θάσου, στρατηγικής σημασίας για την Αθηναϊκή Συμμαχία, λόγω της ναυπηγήσιμης ξυλείας που πρόσφερε η περιοχή και επειδή βρισκόταν κοντά στα χρυσορυχεία του Παγγαίου. Ο Αθηναίος διοικητής της Αμφίπολης ζήτησε βοήθεια από το Θουκυδίδη.

Ο Βρασίδας, γνωρίζοντας ότι ο Θουκυδίδης βρισκόταν στη Θάσο και φοβούμενος βοήθεια από τη θάλασσα, έσπευσε να προσφέρει ευνοϊκούς όρους στους κατοίκους της Αμφίπολης για παράδοση, τους οποίους και δέχτηκαν. Έτσι όταν ο Θουκυδίδης έφτασε στην Αμφίπολη, η πόλη ήταν ήδη υπό σπαρτιατικό έλεγχο.

Τα νέα για την απώλεια της Αμφίπολης προκάλεσαν μεγάλη αναστάτωση στην Αθήνα. Σχετικά με την αποτυχία του να σώσει την πόλη, ο Θουκυδίδης αναφέρει: Ήταν επίσης γραμμένο να εξοριστώ από την πατρίδα μου για είκοσι χρόνια μετά τα γεγονότα της Αμφίπολης και, όντας παρών και με τις δύο πλευρές της διαμάχης και κυρίως με τους Πελοποννήσιους λόγω της εξορίας μου, είχα το χρόνο να παρακολουθώ τις καταστάσεις κάπως αμερόληπτα.

Χρησιμοποιώντας την ιδιότητα του εξοριστού για να ταξιδεύει ελεύθερα ανάμεσα στους Πελοποννήσιους συμμάχους, μπόρεσε να δει τον πόλεμο από την οπτική γωνία και των δύο στρατοπέδων. Πιθανόν να ταξίδεψε και στη Σικελία κατά τη Σικελική Εκστρατεία, καθώς υπάρχουν εξαιρετικά παραδείγματα βαθιάς γνώσης των τοπικών συνθηκών. Σε αυτή τη χρονική περίοδο διεξήγαγε σημαντική έρευνα για την ιστορία του.

Θουκυδίδης

Σύμφωνα με τον Πausanias, κάποιος με το όνομα Οινόβιος κατάφερε να περάσει ένα νόμο που επέτρεπε στο Θουκυδίδη να γυρίσει στην Αθήνα, πιθανόν λίγο μετά την παράδοση της Αθήνας και το τέλος του πολέμου το 404 π.Χ. Ο Pausanias συνεχίζει λέγοντας ότι δολοφονήθηκε κατά την επιστροφή του στην Αθήνα. Πολλοί αμφισβητούν αυτή την εκδοχή, θεωρώντας πως υπάρχουν ενδείξεις ότι έζησε μέχρι και το 397 π.Χ.

Πάντως όποια από τις δύο απόψεις και αν ισχύει, το σίγουρο είναι ότι παρόλο που έζησε μετά το τέλος του πολέμου, δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει την Ιστορία του. Η αφήγησή του τελειώνει απότομα στο μέσο του έτους 411 π.Χ., υποδηλώνοντας ίσως ότι πέθανε κατά τη διάρκεια της συγγραφής του έργου. Σύμφωνα με κάποια παράδοση αναφέρεται ότι το κείμενό του βρέθηκε να τελειώνει με μία ανολοκλήρωτη πρόταση. Τα λείψανα του επιστράφηκαν στην Αθήνα και ενταφιάστηκαν στον οικογενειακό τάφο του Κίμωνα.

Χαρακτήρας - Επιρροές

Ο Θουκυδίδης πιθανότατα εκπαιδεύτηκε από τους Σοφιστές, δασκάλους και φιλοσόφους της κλασικής Αθήνας. Αυτοί τον παρότρυναν να μη δέχεται τα πράγματα όπως είναι και να αμφισβητεί τις καθιερωμένες αλήθειες, τον δίδαξαν τις τεχνικές που χρησιμοποίησε στη συγγραφή και τον βοήθησαν να αναπτύξει τις ικανότητες εκείνες που χρησιμοποίησε για να προσεγγίσει την αλήθεια.

Ο χαρακτήρας του λέγεται ότι ήταν ψυχρός, μελαγχολικός και απαισιόδοξος. Ο Θουκυδίδης θαύμαζε τον Περικλή και επιδοκίμαζε την εξουσία που είχε στο λαό, παρόλο που απεχθανόταν τους λαϊκιστές δημαγωγούς που τον ακολουθούσαν. Ο Θουκυδίδης δεν ήταν υπέρμαχος της ριζικής δημοκρατίας που προωθούσε ο Περικλής, αλλά πίστευε ότι ήταν αποδεκτή όταν λειτουργούσε υπό την καθοδήγηση ενός ικανού ηγέτη.

Ο ιστορικός Θουκυδίδης

«Και εις μὲν ἀκρόασις ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν [τῶν ἔργων] ἀτερπέστερον φανεῖται, ὅσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αἴθρις κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὀφέλιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἔξει. Κτήμια τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα εἰς τὸ παραχρήμα ἀκούειν ξύγκειται. Βιβλίο Α'»^[1]

«Ο αποκλεισμός του μυθώδους από την ιστορίαν μου ἴσως την καταστήσει ολιγότερον τερπνὴν ὡς ἀκρόαμα, θα μου εἶναι ὅμως ἀρκετόν, εἴν το ἔργον μου κρίνουν ὠφέλιμον ὅσοι θελήσουν να ἔχουν ἀκριβὴ ἀντίληψιν των γεγονότων, ὅσα ἔχουν ἤδη λάβει χώραν, καὶ ἐκείνων τα ὁποῖα κατὰ την ἀνθρώπινον φύσιν μέλλουν να συμβοῦν περὶπου ὅμοια. Διότι την ιστορίαν μου ἔγραψα ὡς θησαυρόν παντοτεινόν καὶ ὄχι ὡς ἔργον προωρισμένον να υποβληθῆ εἰς διαγωνισμὸν καὶ ν' αναγνωσθῆ εἰς ἐπήκοον των πολλῶν, διὰ να λησμονηθῆ μετ' ὀλίγον.»^[2]

Ο Θουκυδίδης γενικά αναγνωρίζεται ως ένας από τους πρώτους αληθινούς ιστορικούς. Αντίθετα με τον προγενέστερό του Ηρόδοτο (τον αποκαλούμενο από τον Ρωμαίο Κικέρωνα «πατέρα της Ιστορίας»), ο οποίος περιελάμβανε στην ιστορία του φήμες και αναφορές στην μυθολογία και στους θεούς, ο Θουκυδίδης συμβουλευόταν επίμονα και σε μεγάλο βαθμό γραπτά ντοκουμέντα και συνομιλούσε με ανθρώπους που συμμετείχαν ή και πρωταγωνίστησαν στα γεγονότα τα οποία περιέγραφε. Ίσως και να κατέληξε ασυνείδητα σε ορισμένα βεβιασμένα συμπεράσματα. Για παράδειγμα σύγχρονοι ιστορικοί θεωρούν ότι ο Θουκυδίδης υποτίμησε την περσική επιρροή στις εξελίξεις στην Ελλάδα. Μάλιστα εικάζεται ότι κατά την περίοδο του θανάτου του σχεδίαζε να αναθεωρήσει πλήρως το έργο του, συνειδητοποιώντας αυτή την παράβλεψη. Παρ' ολ' αυτά υπήρξε ο πρώτος ιστορικός που πάσχισε πραγματικά να είναι πλήρως αντικειμενικός. Με την εισαγωγή της μεθόδου της ιστορικής αιτιότητας (της αναζήτησης των βαθύτερων αιτιών ενός γεγονότος) υπήρξε ο πρώτος που προσέγγισε με επιστημονικό τρόπο την ιστορία.

Ίσως η επιτομή της έρευνας του Θουκυδίδη πάνω στα βαθύτερα αίτια του πολέμου να είναι ο Μηλιών Διάλογος. Πρόκειται για ένα ασυνήθιστο απόσπασμα, καθώς είναι γραμμένο σε μορφή που θυμίζει θεατρικό έργο. Σ' αυτό αναδεικνύεται καθαρά ο ιμπεριαλιστικός κυνισμός των Αθηναίων, οι οποίοι αρνούνται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης ή της ουδετερότητας στους Μηλιούς. Πρόκειται για ένα έμμεσο αλλά σαφές σχόλιο σχετικά με την αναγκαιότητα μιας ηθικής βασισμένης στη λογική και όχι στη δύναμη, προκειμένου

κάποια στιγμή στο μέλλον να σταματήσουν οι πόλεμοι και η ανθρώπινη εκμετάλλευση. Με άλλα λόγια, ως πραγματική αιτία του πολέμου παρουσιάζεται η άρνηση των Αθηναίων να χρησιμοποιήσουν τη λογική στις σχέσεις τους με τους άλλους ανθρώπους, και η επιμονή τους να επεκτείνουν συνεχώς την ηγεμονία τους βασιζόμενοι στη στρατιωτική και οικονομική δύναμή τους, πράγμα το οποίο οι Πελοποννήσιοι (το αντίπαλο δέος) φυσικά δεν μπορούσαν να ανεχτούν.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Θουκυδίδης δεν εξετάζει την τέχνη, τη λογοτεχνία ή την κοινωνία της εποχής εκείνης, αλλά αυστηρά ό,τι θεωρούσε ό,τι σχετιζόταν με τον πόλεμο, και αυτό γιατί περιέγραφε ένα συγκεκριμένο γεγονός και όχι μια ιστορική περίοδο. Επίσης άξιο προσοχής αποτελεί τ' ότι είχε συναίσθηση της σπουδαιότητας που θα είχε το έργο του για τις μελλοντικές γενιές, όπως φαίνεται στο παρακάτω απόσπασμα:

Μετά την πτώση των Τριάκοντα τυράννων (404 π.Χ.), επέστρεψε στην Αθήνα, όπου άρχισε να γράφει το έργο του. Απογοητευμένος όμως, σύντομα επέστρεψε στην Σκαπτή Ύλη, όπου συνέχισε τη συγγραφή, την οποία διέκοψε ο ξαφνικός θάνατός του. Το έργο της ζωής του ήταν η εξιστόρηση των γεγονότων του Πελοποννησιακού πολέμου έως το 21ο έτος του, το 411 π.Χ.. Ο Θουκυδίδης δεν έδωσε τίτλο στο έργο αυτό, ούτε το διαίρεσε σε βιβλία. Η διαίρεσή του σε 8 βιβλία και ο τίτλος *Θουκυδίδου Ιστορία* ή *Συγγραφή* οφείλεται στους αρχαίους γραμματικούς.

- Στο Α' βιβλίο, μετά το προοίμιο ακολουθεί η λεγόμενη *αρχαιολογία*, η οποία αποτελεί σύγκριση μεταξύ του Πελοποννησιακού πολέμου και των προηγούμενων γεγονότων της ελληνικής ιστορίας. Κατόπιν, ύστερα από ορισμένες μεθοδολογικές εκτιμήσεις, ερευνώνται οι άμεσες αιτίες του πολέμου, με μια αναδρομή στις πρώτες αρχές και στη εξέλιξη της αθηναϊκής ηγεμονίας.
- Στο Β' βιβλίο ξεκινά την εξιστόρηση του πολέμου, την οποία συνεχίζει με χρονολογική σειρά, διαιρώντας κάθε χρόνο σε καλοκαίρι και χειμώνα. Σημαντικότερα μέρη του είναι εκείνα που αναφέρονται στις δύο επιδρομές των Λακεδαιμονίων στη Αττική και στον Επιτάφιο που εκφώνησε ο Περικλής για τους νεκρούς του πρώτου έτους του πολέμου με τον οποίο ο ιστορικός εξιδανικεύει την πόλη των Αθηνών,^[3] και στο φοβερό λοιμό που εξουθένωσε την Αθήνα.
- Στο Γ' βιβλίο εκτίθενται οι ωμότητες των τριών επόμενων χρόνων και παρεμβάλλονται οι δημηγορίες του Κλέωνα και του συνετού Διόδοτου για την αποστασία και την τιμωρία των Μυτιληναίων.^[4]
- Στο Δ' βιβλίο (7ο, 8ο και 9ο έτος του πολέμου) πραγματεύεται την κατάληψη της Πύλου από τους Αθηναίους και τις επιχειρήσεις του Λακεδαιμονίου στρατηγού Βρασίδα στη Χαλκιδική.
- Σημαντικό μέρος του Ε' βιβλίου αναφέρεται στην πολυσυζητημένη επιχείρηση των Αθηναίων κατά της Μήλου και ο «διαλογος των Μηλίων», όπου δίνεται ανάγλυφη παράσταση της επεκτατικής πολιτικής της Αθήνας.
- Στα βιβλία ΣΤ' και Ζ' εξιστορεί το δράμα της εκστρατείας των Αθηναίων στη Σικελία (415-413).^[5]
- Στο Η' βιβλίο περιλαμβάνει τα πρώτα χρόνια του Δεκελεικού πολέμου, την παρέμβαση των Περσών στις ελληνικές υποθέσεις και την αποστασία πολλών συμμάχων από τους Αθηναίους

Επιρροή του Θουκυδίδη στη μετέπειτα ιστοριογραφία

Από τους μεταγενέστερους ιστορικούς, μεταξύ άλλων, επηρεάστηκαν άμεσα από το έργο του Θουκυδίδη οι εξής:

- Λουκιανός
- Πολύβιος^[6]
- Σαλούστιος^[7]
- Ευνάπιος^[8]
- Πρίσκοι, του οποίου η αφήγηση της πολιορκίας της Ναϊσσοῦ από τον Αττίλα έχει ως πρότυπο την πολιορκία των Πλαταιών,^{[9][10]}
- Προκόπιος,^[11]
- Αγαθίας,^[12]

- Καντακουζηνός,^[13]
- Λαόνικος Χαλκοκονδύλης,^[14]
- Κριτόβουλος,^[15]

Επίσης, αν και δεν συγκαταλέγεται στους ιστορικούς, ο ρωμαίος ρήτορας Κικέρωνας ήταν από αυτούς που επηρεάστηκαν έντονα από τον αρχαίο Αθηναίο ιστορικό.

Νεοελληνικές μεταφράσεις

- Ελευθέριος Βενιζέλος. I, II. ("Εστία" 1940, 1960)
- Ε. Λαμπρίδης. I–IV. ("Γκοβόστης", 1962)
- Άγγελος Βλάχος, Παρατηρήσεις στον Θουκυδίδη: Ξυγγραφής Α΄-Θ΄, Βιβλιοπωλείον της Εστίας.
- Άγγελος Βλάχος, Μεροληψίες Θουκυδίδη, εκδ. ΕΣΤΙΑ 1974
- Ν.Μ.Σκουτερόπουλος, Θουκυδίδη ιστορία, εκδ.ΠΟΛΙΣ, ISBN 978-960-435-303-3

Υποσημειώσεις

- [1] s:Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου/A_#Πελοποννησιακός πόλεμος Α΄ 22
- [2] Θουκυδίδης, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, Α΄ 22 μτφ. Ελευθερίου Βενιζέλου
- [3] Περικλέους Επιτάφιος, εκδ. Ζήτρος, 2002, ISBN 960-7760-76-X
- [4] Θουκυδίδη Δημηγορίες, εκδ. Ζήτρος 2002, ISBN 960-7760-72-7
- [5] Άγγελος Βλάχος, Ο Κύριος μου Αλκibiάδης, Κεφ. Η΄ σελ. 331-367, εκδ. Βιβλιοπωλείο της Εστίας 13η έκδοση 2000,ISBN 960-05-0062-2
- [6] Yuval Shaha. *Josephus Geographicus: the classical context of geography in Josephus*, Siebeck, 2004, σ. 138 (http://books.google.com/books?id=pIJLJSYFogUC&pg=PA138&dq=Polybios+thucydides&lr=&as_brr=3&hl=el)
- [7] Syme, Ronald. *Sallust*, University of California Press, 2002, σ. 54-56. ISBN 0-520-23479-0 (<http://books.google.com/books?id=79MP13kMIV4C&printsec=frontcover&dq=sallust+syme&hl=el>)
- [8] Rohrbacher (2002), σ. 71, 184
- [9] Rohrbacher (2002), σ. 91-92
- [10] Hunger (1992), τ. Β', σ. 24-25, 49
- [11] Hunger (1992), τ. Β', σ. 24-25, 49, 79
- [12] Hunger (1992), τ. Β', σ. 100
- [13] Hunger (1992), τ. Β', σ. 323, 325
- [14] Hunger (1992), τ. Β', σ. 344
- [15] Hunger (1992), τ. Β', σ. 361-362

Βιβλιογραφία

- Hunger, Herbert. *Βυζαντινή λογοτεχνία - η λόγια και κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών*, 1978, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1992.
- Rohrbacher, David. *The Historians of Late Antiquity*, Routledge, 2002. ISBN 0-415-20458-5, ISBN 0-415-20459-3.
- Romilly, J. de, Ο Θουκυδίδης και ο αθηναϊκός ιμπεριαλισμός. Η σκέψη του ιστορικού και η γένεση του έργου. 5η έκδοση, Μετάφρ. Λύντια Στεφάνου, Επμ. Κώστας Τσιταράκης, εκδ. «Παπαδήμας», Αθήνα, 2009 (2000¹).

Εξωτερικές συνδέσεις

- Κείμενα του Θουκυδίδη στα αρχαία ελληνικά με δυνατότητα μετάφρασης στα νέα ελληνικά, στο [greek-language.gr](http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/contents.html?author_id=6) (http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/contents.html?author_id=6)
- Επίγραμμα στον Ευριπίδη, στην Βικιθήκη

Πηγές άρθρων και Συνεισφέροντες

Θουκυδίδης *Πηγή:* <http://el.wikipedia.org/w/index.php?oldid=3555295> *Συνεισφέροντες:* Adolapts, Atlantia, Dada, Dgolitsis, Diderot, Dimboukas, Dipa1965, FocalPoint, Gavrilis, Geraki, Jake V, KAKTOS, Kalogeropoulos, Knop92, Morgy, Pagaeos, Prince Rupert, Pumpie, Seagull.Stefanos, Templar52, Tony Esopi, Trikkk, Tzavaras, Ογκόλιθος, 14 ανώνυμες επεξεργασίες

Πηγές Εικόνων, Άδειες και Συνεισφέροντες

Αρχείο:Thucydides-bust-cutout ROM.jpg *Πηγή:* http://el.wikipedia.org/w/index.php?title=Αρχείο:Thucydides-bust-cutout_ROM.jpg *Άδεια:* Public Domain *Συνεισφέροντες:* Bibi Saint-Pol, Captmondo, Daderot, SkeeziX1000, Themedpark

File:Phaistos glyph 12.svg *Πηγή:* http://el.wikipedia.org/w/index.php?title=Αρχείο:Phaistos_glyph_12.svg *Άδεια:* Public Domain *Συνεισφέροντες:* Ch1902

Άδεια

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported
[//creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)